

SÜBHÂNEKE DUÂSİ KİMİN SÜNNETİ?

Whose Sunnah is the Subhanakah Prayer?

Sinan ERDİM¹

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi :07.07.2021
Kabul Tarihi :02.12.2021
Yayın Tarihi :25.12.2021

Özet:

Birçok muhaddis musannefâtında “Tekbirden sonra ne söylenir?” şeklinde oluşturdukları bablarda Subhâneke Duâsı’na yer vermişlerdir. Bu duâ Hanefî ve Hanbelî Mezhebî imâmlarınca sünnet olarak görülmüş ve iftitah tekbirinden sonra müntesiplerince de okuna gelmiştir. Şâfiî Mezhebî’ne mensup kimseler tekbirden sonra başka bir duâ okurken Mâlikîler ise hiçbir duâ okumazlar. İmâm Mâlik’in Sübhâneke Duâsı’nın okunmasına karşı çıktığı da nakledilmiştir. Hanefîlerin sünnet kavramı ile her zaman Hz. Peygamber’in uygulamalarını kastetmedikleri bilinmektedir. Bu bağlamda kaynaklara bakıldığında bu duânın kimi zaman Hz. Peygamber’e kimi zaman da Hz. Ömer’e isnâd edildiği görülmektedir. İmâm Şâfiî ile birlikte sünnet kavramının Hz. Peygamber’e has kılınması anlayışının yaygınlaşması merfû rivâyetlerin öne çıkmasını sağlamıştır. Bu durumun Sübhâneke Duâsı rivâyetlerine de yansıtıldığı görülmektedir. Hanefî İmâmları bu hadîsi Hz. Ömer’e izafe ederek nakletmişlerdir. Kütüb-i Sitte’de ise durum neredeyse tersine dönmüştür. Buhârî bu hadîse eserinde yer vermezken Müslim onu Hz. Ömer’e isnâd ederek tahrîc etmiştir. Sünen-i Erbaa’ sahipleri ise onu merfû olarak nakletmişlerdir. Bununla beraber bu rivâyet merfû olarak birçok sahabîden nakledilmişken tartışmalı bir rivâyet hariç gerisi zayıf kabul edilmiştir. Hicri üçüncü asra ait eserlerde bu hadîs iki sahabîden merfû olarak tahrîc edilmişken dördüncü asırla birlikte bu sayı ona yaklaşmıştır. İlk üç asır müellifleri bu rivâyeti merfû olarak nakletmelerine ve eserlerinde tahrîc etmelerine rağmen onlardaki problemlere işaret etmişlerdir. Müteahhirun döneminde de bu problemlere dikkat çeken ve onun aslında Hz. Ömer’e ait olduğunu ifade eden muhaddisler olmuştur. Hicri dördüncü asırla birlikte bu rivâyetlere hasen hatta sahih hükmünü veren muhaddisler olmuştur. Bu ihtilafın ise iki noktadan çıktığını düşünmekteyiz. Biri muhaddislerin hadîsi nakleden bazı râvîlerin bu rivâyeti doğru nakletmeleri noktasındaki kanaatlerinin farklı olmasıdır. Diğeri ise zayıf rivâyetlerin bir araya gelerek birbirini kuvvetlendirdikleri anlayışını tatbik etme konusunda aynı tutum içinde olmamalarıdır.

Muhaddislerin Hz. Ömer hadîsi sahih olarak nakledilmişken, mevkûf rivâyetle yetinmeyip hem bu merfû hadîslerdeki sorunlara dikkat çekmeleri hem de neden tahrîc ettikleri sorusuna gelince bunun iki husustan kaynaklandığını düşünmekteyiz. Biri yukarıda da bahsettiğimiz üzere sünnet anlayışının İmâm Şâfiî ile değişmesi yani merfû rivâyetlerin önem kazanması diğeri de bu rivâyetle yaygın bir halk kitlesinin ve âlimlerin amel etmeleridir.

Bu çalışmamızda hadîs kaynaklarından konuyla ilgili nakledilen merfû hadîsleri tespit ederek âlimlerin bu rivâyetler ve râvîleri hakkındaki değerlendirmelere yer verilerek Hz. Peygamber’e mi yoksa Hz. Ömer’e mi ait olduğu tespiti çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sübhâneke • Hz. Peygamber • Hz. Ömer • merfû • mevkûf.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri Bölümü/Hadis Anabilim Dalı, <https://orcid.org/0000-0003-2564-5027>, serdim@kastamonu.edu.tr.

Giriş

Namazda iftitâh tekbirinden sonra okunan Sübhâneke Duâsı'nın kime ait olduğu noktasında âlimler arasında ihtilaf bulunmaktadır. Âlimlerin önemli bir kısmı onu Hz. Ömer'in sünneti olarak görürken bazısı özellikle de müteahhirün dönemi muhaddisleri Hz. Peygamber'e izafe etmişlerdir. Hz. Ömer'e âdiyetinin sahih olduğu noktasında bir ihtilaf sözü konusu değildir. Hz. Ömer'den nakilde bulunan Esved b. Yezid, Alkame ve Amr b. Meymûn gibi tabiîn râvîlerinden gelen tariklerin sahih değerlendirilmesinden hareketle bu hadîsin meşhur olduğunu da söyleyebiliriz.¹

Hanefî İmâmları Ebû Yusuf ve İmâm Muhammed İmâm Azam'dan nakille bu rivâyeti Hz. Ömer'e izafe etmişlerdir.² İmâm Mâlik iftitah tekbirinden sonra Sübhâneke Duâsı'nın okunmasını doğru bulmamıştır.³ İleride de değineceğimiz üzere Ahmed b. Hanbel de namaza bu duâ ile başlamaktadır.

Bu duâ Hanefî ve Hanbelî Mezhebî imâmlarınca sünnet olarak görülmüş ve iftitah tekbirinden sonra müntesiplerince de okuna gelmiştir. Şâfiî Mezhebi'ne mensup kimseler tekbirden sonra başka bir duâ okurken Mâlikiler ise hiçbir duâ okumazlar.

Kütüb-i Sitte müelliflerine baktığımızda ise şöyle bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Buhârî (ö. 256), konuyla alakalı olarak "Tekbirden sonra kişi ne söyler" isimli bir bab oluşturmuştur. Burada Enes b. Mâlik'ten gelen Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'in namaza Fâtiha Suresi ile başladıkları hadîsine ve Ebû Hureyre'nin naklettiği اللهم باعد بيني şeklinde başlayan merfû bir duâyaya yer vermiştir.⁴ Müslim'in (ö. 261) *Sahih*'inde Nevevî'nin oluşturduğu "Namazın sıfatları ve kendisi ile başlanılan şeyler" isimli babda Hz. Aişe'nin Hz. Peygamber'in namaza tekbir ve kıraâtla başladığı rivâyeti mevcuttur.⁵ "Besmelenin cehri olmayacağı görüşünde olan kimsenin delili" isimli babda ise Enes b. Mâlik'in Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'in ardında namaz kıldığını ve hiçbirinden besmeleyi okuduklarını işitmediği rivâyeti ile Hz. Ömer'in Sübhâneke'yi cehri okuduğu hadîsi tahrîc edilmiştir.⁶

Sünen-i Erbaa' sahipleri ise Sübhâneke Duâsı'nı Ebû Said el-Hudrî ve Hz. Aişe'den merfû olarak nakletmişlerdir. Diğer kaynaklarda bu duâ merfû olarak başka sahâbilerden de nakledilmiştir. Bu kaynaklarda dikkat çeken önemli bir nokta bunların hicrî üçüncü asır sonrasına ait kitaplar olmasıdır. Tespit edebildiğimiz diğer sahâbiler şunlardır: Enes b. Mâlik, Abdullah b. Mes'ûd, Hakem b. Umeyr, Abdullah b. Ömer, Câbir b. Abdullah ve Vâsile b. el-Eska'. Bu rivâyetler hakkında âlimler önemli değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Bu çalışmamızda hem bu rivâyetleri hem de yapılan değerlendirmeleri ele alarak bu duânın Hz.

¹ İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed el-Küfî, el-Musannef, Dâru Kunuzi İşbiliyâ, Riyâd 2015, III, 7, vd.

² Ebû Yusuf, Yakub b. İbrahim b. Habîb, el-Âsâr, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut ts., I, 21; Ebû Abdillâh Muhammed b. el-Hasen b. Ferkad eş-Şeybânî, el-Âsâr, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut ts., I, 122.

³ Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Âmir el-Asbahî, el-Müdevvene, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1994, I, 161.

⁴ Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil, el-Câmi'u's-Sahîh, Dâru İbn Kesîr, Beyrut 1987, "Sıfatu's-Salât" 8.

⁵ Müslim, Ebû Hüseyin Müslim b. el-Haccâc, el-Câmiu's-Sahîh, Dâru İhyai't-Turâs, Beyrut ts., "Salât" 46.

⁶ Müslim, "Salât" 13.

Peygamber'e mi Hz. Ömer'e mi ait olduğu tespiti çalışılacaktır. Rivâyetler incelenirken öncelikle ilk üç asır muhaddislerin eserlerine başvurulacak ihtiyaç halinde sonraki dönem kaynaklarına da başvurulacaktır.

1. Ebû Said el-Hudrî Rivâyetleri

Tirmizî'nin (ö. 279) de ifade ettiği üzere bu konudaki en meşhur hadis bu sahâbîden gelmiştir. Bu rivâyeti Abdurrezzâk b. Hemmâm (ö. 211), İbn Ebi Şeybe (ö. 235), İbn Hanbel (ö. 241), İbn Mâce (ö. 273), Ebû Dâvûd (ö.275), Tirmizî ve Nesâî (ö. 303) tahrîc etmişlerdir. Bu rivâyetlerin bir kısmında sadece Hz. Peygamber'in namaza Sübhâneke Duâsı ile başladığı bilgisi varken⁷ bazısında ziyâde şu ifadeleri de söylediği nakledilmiştir:

عن أبي سعيد الخدري قال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا قام من الليل كبر ثم يقول " سبحانك اللهم وبحمدك وتبارك اسمك وتعالى جدك ولا إله غيرك " ثم يقول " لا إله إلا الله " ثلاثا ثم يقول " الله أكبر كبيرا " ثلاثا " أعوذ بالله السميع العليم من الشيطان الرجيم من همزه ونسخه ونقته " ثم يقرأ⁸.

Bu rivâyetlerde dikkat çeken nokta Hz. Peygamber'in gece namazına bu şekilde başladığıdır. "Hz. Peygamber namaza Sübhâneke Duâsı ile başlardı" şeklinde nakledilen rivâyetlerde ise gece kaydı ve yukarıda verdiğimiz ziyade lafızlar bulunmamaktadır.

Rivâyetlerin hepsinde isnadın ortak olan kısmı şu şekildedir: Ca'fer b. Süleymân-Ali b. Ali-Ebû'l-Mütevekkil-Ebû Said el-Hudri.

Muhaddislerin bu hadisin sıhhati ve özellikle iki râvisi üzerine önemli değerlendirmeleri olmuştur. Bu râviler Ca'fer b. Süleyman (ö.178) ve Ali b. Ali'dir (ö.?). Bazı muhaddislere göre bu hadisin naklinde bir hata söz konusu olup kimine göre bu hata Ca'fer b. Süleyman'dan kimine göre de Ali b. Ali'den kaynaklanmıştır.

Ebû Dâvûd bu rivâyetin akabinde: "Diyorlar ki "Bu hadîsi Ali b. Ali, Hasenü'l-Basrî'den mürsel bir şekilde nakletmiştir. Buradaki hata Ca'fer'dendir" şeklinde bir değerlendirmeye yer vermiştir.⁹

Tirmizî ise şunları söylemiştir: "Bu babda Hz. Ali, Hz. Âişe, İbn Mes'ud, Câbir, Cübeyr b. Mut'im ve İbn Ömer rivâyetleri vardır. Ebû Said hadîsi ise bu konudaki en meşhur hadîstir... Ebû Said isnadı ise eleştirilmiştir. Yahyâ b. Said, Ali b. Ali'yi eleştirmiştir. Ahmed b. Hanbel "Bu hadîs sahih değil" demiştir.¹⁰

⁷ İbn Ebi Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed el-Kûfî, el-Kitâbu'l-Musannef, Mektebetu'r-Rüşd, Riyâd 1409, I, 210; İbn Hanbel, Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Mervezî, Müsned, Müessesetü Kurtuba, Kahire ts., III, 69; İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî, Sünen, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1987, "İkametu's-Salât" 1; Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb, Sünen, Mektebu'l-Matbûât, Halep 1986, "Sıfatu's-Salât" 18.

⁸ Ebû Davûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, Sünen, Dâru'l-Fikr, Beyrut, Kahire ts., "Salat" 122; Abdurrezzâk b. Hemmâm, el-Musannef, el-Mektebû'l-İslâmî, Beyrut 1403, II, 75; İbn Hanbel, III, 50; Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa, Sünen, Dâru İhyâit-Türâsî'l-Arabî, Beyrut ts., "Ebvâbu's-Salât" 178.

⁹ Ebû Dâvûd, "Salat" 122.

¹⁰ Tirmizî, "Ebvâbu's-Salât" 179.

Tirmizî'nin işaret ettiği tüm sahâbilerin aynı hadisi naklettikleri anlaşılmalıdır. Babın ismi “Namaza başlama esnasında kişi ne söyler” olup diğer duâları da kastettiği kanaatindeyiz. Tirmizî ayrıca ilim ehlinin bir kısmının ziyâde lafızlarla nakledilen, çoğunluğunun ise sadece Sübhâneke Duâsı şeklinde nakledilen hadisle amel ettiğini söylemiştir. Bir başka dikkatimizi çeken husus da sonrakilerin aksine Tirmizî'nin bu hadise hemen sonrasında verdiği Hz. Âişe hadisinin varlığına rağmen hasen hükmünü vermemesidir.

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel (ö. 290) babasının namaza başlamada Sübhâneke Duâsı'nı seçtiğini söyler. Ebû Dâvud bu konuyu sorunca “نَحْنُ نَذْهَبُ إِلَى اسْتِفْتَاخِ عُمَرَ” sözlerini kullanmıştır.¹¹ Abdullah b. Ahmed b. Hanbel: “Sanki o (Babam) Ebû Said isnadını beğenmiyordu” (كَانَ لَمْ يَحْمَدِ اسْنَادَهُ) demiştir.¹²

Mervezî (ö. 251) konuyla alakalı şunları ifade etmiştir: “İbn Hanbel'e sordum. Kişi namaza başladığında ne der? O: “Ben Hz. Ömer'in kavli üzere hareket ederim. Kişi Hz. Peygamber'den nakledilenleri söylerse bunda da bir beis yoktur. Onların tamamı Hz. Peygamber'in gece namazında söyledikleridir.” Ona Ali b. Ali hadisi bahsedilince (لَمْ يَجِبْ بِهِ شَيْئاً) onu önemsemedi.”¹³

Hadisin râvilerinden Ca'fer b. Süleyman hakkında Yahyâ b. Said el-Kattân (ö. 198) “Hadisi yazılmaz”, İbn Ma'in (ö. 233) “sika”, demiştir.¹⁴ İbn Ebi Şeybe, “Ali b. el-Medîni'ye (ö. 234) Ca'fer b. Süleyman'ı sordum. “Bize göre sikadır” dedi. Ancak Yahyâ b. Said ondan nakilde bulunmazdı” bilgisini aktarmıştır.¹⁵ Hâlbuki naklettiği mürsel rivâyetler içerisinde münkerlerin olduğu bilgisi bizzat İbnü'l-Medîni'nin eserinde bulunmaktadır.¹⁶ İbn Sa'd (ö. 230) “O sikadır. Fakat kendisinde zayıflık vardır ve şüidir”,¹⁷ Buhârî ise “Bazı hadislerine muhalefet edilmiştir” demiştir.¹⁸ Cüzecani (ö. 259) “Sika olduğu halde münker hadisler naklederdi.” demiştir. Ayrıca onun için mütemâsek lafzını kullanmıştır.¹⁹ İclî (ö. 261) “Sikadır ve şüidir” demiştir.²⁰ İbn Hibbân (ö. 354) onu eseri *Sikât*'da zikretmiş ve şüiliği üzerinde durmuştur.²¹ İbn Adıyy (ö. 365), onun Enes b. Mâlik isnadı ile aktardığı bazı rivâyetlerini verdikten sonra bunların onun ferd hadislerinden olduğunu söylemiştir. Ayrıca onun hasenü'l-hadis ve hadisi kabul edilmesi gereken biri olduğunu söylemiştir. İbn Cevzî (ö. 597),

¹¹ Ebû Dâvud, Mesâilü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel, Mektebetü İbn Teymiyye, Mısır 1999, I, 46.

¹² İbn Hanbel, Mesâilü İbn Hanbel Rivâyetü İbnihî Abdillâh, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut 1981, I, 76; Hamide kelimesinin şükür, razı olma ve ceza gibi anlamları vardır. Bkz. Fîrûzâbâdî, Ebû Tâhîr Muhammed b. Ya'kûb, el-Kâmûsu'l-Muhît, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 2005, I, 278.

¹³ Mervezî, Ebû Yakûb İshak b. Mansûr b. Behrâm, Mesâilü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel ve İshâk b. Râhûye, İmâdetü'l-Bahsi'l-İlmî, Medine 2002, II, 509 vd.

¹⁴ İbn Ma'in, Ebû Zekerîyya Yahyâ b. Ma'in, Târihu İbn Ma'in Rivâyetü'd-Dürî, Merkezu'l-Bahsi'l-İlmîyye, Mekke 1979, IV, 130.

¹⁵ İbn Ebi Şeybe, Sualâtü İbn Ebi Şeybe li Ali b. el-Medîni, Mektebetü'l-Meârif, Riyâd 1404, I, 53.

¹⁶ İbn Medîni, Ebû'l-Hasen Ali b. Abdillâh b. Ca'fer, el-İlel, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut 1980, I, 72.

¹⁷ İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd, et-Tabâkâtü'l-Kebîr, Dâru's-Sâdır, Beyrut 1968, VII, 288.

¹⁸ Buhârî, et-Târihu'l-Kebîr, Dâiretu'l-Meârif, Haydarâbâd ts., II, 192.

¹⁹ Cüzecânî, Ebû İshâk İbrahim b. Ya'kûb b. İshâk, Ahvâlü'r-Ricâl, Hadis Akademisi, Faysalâbâd ts., I, 184; Bu kavram “Rivâyeti i'tibar için yazılır” demektir. Bkz. Aydınlı, Abdullâh, Hadis İstihlâhları Sözlüğü, Marmara İlahiyat Yayınları, İstanbul 2011, s. 231.

²⁰ İclî, Ahmed b. Abdillâh b. Salih Ebû'l-Hasan, Ma'rifetu's-Sikât, Mektebetü'd-Dâr, Medine 1985, I, 268.

²¹ İbn Hibbân, Ebû Hâtîm Muhammed b. Ahmed el-Büstî, es-Sikât, Dâru'l-Meârif, Haydarâbâd 1973, VI, 140.

“Bazı hadislerinde münkerlik vardır” demiştir.²² İbn Hacer (ö. 852) ise onun “sadük” olduğunu ifade etmiştir.²³

Bir diğer râvî Ali b. Ali hakkında ise İbn Ma’in ve Ebû Zur’a (ö. 264) “sika”,²⁴ İbn Hanbel “Bir beis yok ancak bazı hadisleri ref etmiştir” demişlerdir.²⁵ Nesâî de “bir beis yok” demiştir. Ebû Dâvûd’un onu övdüğü nakledilmiştir.²⁶ İbn Hibbân, “Azıcık rivâyetine rağmen çokça hata eden ve güvenilir râvilerden onların hadîsine benzemeyen rivâyetleriyle bazen tek kalan biridir. Onunla ihticac hoşuma gitmez” demiştir. Örnek olarak da Sübhâneke Duâsı’nı vermiştir.²⁷ Ayrıca Yahyâ b. Said’in de onu eleştirdiği bilgisi yukarıda Tirmizî’den verildi.

İbn Huzeyme (ö. 311) Hz. Peygamber’in gece namaza başladığı zaman yaptığı duâların farklı olduğunu söyler. Horasan ehlinin genelinin namaza Sübhâneke ile başlamalarına gelince hadîs ilmine sahip kişilerin yanında bu konuda sahih bir hadîs bilmediklerine ve bu konuda nakledilen en iyi haberin Ebû Said el-Hudrî’den geldiğine işaret etmiştir.²⁸ İbn Huzeyme ayrıca yukarıda verdiğimiz rivâyetteki Sübhâneke Duâsı dışındaki ibareler için ne eskide ne de şimdi bu şekilde duâ edildiğini iştirmediklerini ve kendilerine üç tekbir getirdikten sonra Sübhâneke okuyan sonra da üç tehliil getiren kimse hikaye edilmediğini söylemiştir.²⁹

Beyhakî (ö. 458) “Ali b. Ali *Sahih*’te zikredilmemiştir. Ca’fer b. Süleyman ile Müslim istişhad etmiş olsa bile eleştirilmiştir.” O burada sırasıyla Hz. Ali,³⁰ Hz. Aişe ve Ebû Said hadislerini vermiş ve bu bağlamda “Sübhâneke ile başlama hususunda bu üçünden daha salim bir hadîs yoktur. (وفيها ما فيها) Onlarda da onlarda olanlar (bazı kusurlar) vardır” demiştir.³¹

Nevevî (ö. 676) Ebû Saîd el-Hudrî rivâyetini “Ebû Dâvûd, Tirmizî, İbn Mâce ve Beyhakî naklettiler ve zayıf saydılar” demiştir.³²

İbn Hacer Nevevî’ye cevaben “Onu açık bir şekilde zayıf sayanı görmedim. O hasen bir hadîsdir” dedikten sonra Tirmizî ve Ebû Dâvûd’un hadîs hakkındaki yukarıda verdiğimiz sözlerini aktarmıştır. İbn Hacer’e göre Beyhakî de onu zayıf saymamıştır. Ebû Said hadîsinin farklı tariklerle gelip tamamından hareketle kuvvet ifade etse bile senedlerinin eleştirilerden kurtulmadığından Hz. Ali hadîsinin daha üstün olduğunu söylemek istemiştir. İbn Huzeyme’nin de söylemek istediği aynıdır. Nitekim o Ebû Said tarikin en iyi tarik olduğuna işaret etmiştir. Yine Ukaylî’nin de Hz. Aişe hadîsini verdikten sonra bu hadîsin hisan tariklerle

²² İbn Cevzî, Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, ed-Duâfâ ve'l-Metrûkûn, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1406, I, 171.

²³ İbn Hacer, Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed, Takribu't-Tehzib, Dâru'r-Reşid, Suriye 1986, I, 140.

²⁴ İbn Ma'in, Tarih, I, 146; İbn Ebi Hâtim, Ebû Muhammed, Abdurrahman b. Ebî Hâtim, el-Cerh ve't-Ta'dil, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut 1952, VI, 196.

²⁵ Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, Min Kelami Ebî Abdillah Ahmed b. Hanbel fi İleli'l-Hadis ve Ma'rifeti'r-Ricâl, Mektebetü'l-Meârif, Riyâd 1988, I, 67.

²⁶ Mizzi, Cemâlüddin Ebû'l-Haccâc Yusuf b. Abdurrahman, Tehzibü'l-Kemâl fi Esmâi'r-Ricâl, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1980, XXI, 73.

²⁷ İbn Hibbân, el-Mecrühin mine'l-Muhaddisin ve'd-Duâfâ ve'l-Metrûkin, Dâru'l-Va'y, Halep ts., II, 112.

²⁸ İbn Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed b. İshâk es-Sülemî, Sahih, el-Mektebû'l-İslâmî, Beyrut 1970, I, 237.

²⁹ İbn Huzeyme, Sahih, I, 238.

³⁰ Hz. Ali hadîsi ile kastedilen “Veccehtü ...” duâsıdır.

³¹ Lahmî, Ahmed b. Ferh b. Ahmed b. Muhammed, Muhtasarı Hilâfiyyâti'l-Beyhakî, Mektebetü'r-Rüşd, Riyâd 1997, II, 39.

³² Nevevî, Ebû Zekerriyya Yahyâ b. Şeref, el-Ezkâr, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1994, I, 44.

nakledildiği değerlendirilmesine atıfta bulunmuştur.³³

Elbâni (ö. 1999), İbn Mâce, Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâi'nin tahrîc ettikleri Ebû Saîd rivâyetleri için sahih değerlendirmesinde bulunmuştur.³⁴ Elbâni Tirmizî'nin naklettiği eleştirilere karşılık şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “Bu eleştiriler onun hasen seviyesinde olmasını nefyetmez. Çünkü râvilerinin hepsi sikadîrlar. Yahyâ b. Said onu eleştirmişse İbn Ma’in, Vekî... onu tevsik etmişlerdir. İbn Hanbel “Onda bir beis yok ancak hadisleri ref etmiştir” demiştir. Bu bilgiler onun hadisini geçersiz kılmayı gerektirmez. Aksine hatası çıkıncaya kadar onunla ihticac edilir. Münker bir şey de rivâyet etmemiştir. Aksine geçen rivâyetlerde de görüldüğü üzere kendisine mutebaât edilmiştir. Nitekim Ukaylî, Harise rivâyetinden sonra “Başka tariklerden hisân isnatlarla rivâyet edilmiş” diyerek takviyesine işaret etmiştir.”³⁵

İbn Hanbel rivâyetlerinden sonra ise Şuayb el-Arnâvut (ö. 2016) aynı rivâyet için zayıf demiş ve şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “Cafer b. Süleyman bu hadisle tefrîd etmiştir. Kendisi de ihtilaf edilen biridir... Buhârî: “Bazı hadislerine muhalefet edilir. Ali b. el-Medinî: “Sabit el-Bunani'den çokça rivâyette bulundu. Ondan mürsel hadisler yazdı. O mürsellerin içinde münkerler vardır” demiştir. Ali b. Ali'de de ihtilaf edilmiştir... Bu hadisi imâmlar illetli bulmuşlardır... Nevevi de onu *Mecmû'da* zayıf saydı.”³⁶

Şuayb el-Arnâvut bu hadisin şâhidi olarak Hz. Aişe'den iki tarikinın daha mevcut olduğunu fakat onların da zayıf olduğunu, Hz. Ömer'den gelen mevkûf rivâyetlerin ise sahih olduğunu söylemiştir.³⁷ Görüldüğü üzere Şuayb el-Arnâvut bu hadislerin birbirini destekleyerek zayıflıktan çıkacağı fikrini benimsememektedir. Ayrıca isnadda eleştirilen iki râvîyi bazı muhaddislerin sika kabul etmelerinden hareketle bu hadisi sahih veya hasen sayma eğiliminde de değildir. Kanaatimizce o bu rivâyetin ve diğer sahâbîlerden gelen tariklerinin de hatalı nakledildiğini düşünmektedir.

2. Hz. Âişe Rivâyetleri

Hicri ilk üç asırda bu rivâyeti İbn Râhûye (ö. 238),³⁸ Tirmizî,³⁹ Ebû Dâvûd ve İbn Mâce,⁴⁰ dördüncü asırda ise Taberânî (ö. 360) ve Dârekutnî tahrîc etmişlerdir.

Hz. Âişe'den bu rivâyet üç ayrı tarikle nakledilmiştir.

a) Ebû Dâvûd'un tahrîc ettiği hadisin isnadı şu şekildedir: Hüseyin b. İsa-Talk b.

³³ Suyûtî, Abdurrahman b. Ebû Bekr, Tuhfetü'l-Ebrâr b. Nüketi'l-Ezkâr li'n-Nevevî, Dâru't-Turâs, Medine 1987, I, 66, 67.

³⁴ İbn Mâce, “İkametu's-Salât” 1; Ebû Dâvûd, “Salat” 122; Nesâi, “Sıfatu's-Salât” 18.

³⁵ Elbâni, Muhammed Nasıruddin, İrvâu'l-Ğalîl fi Tahrîci Ehâdisi Menâri's-Sebil, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut 1985, II, 50.

³⁶ İbn Hanbel, Müsned, Müessesetü'r-Risâle, 2001, XVIII, 51 vd.

³⁷ İbn Hanbel, XVIII, 51 vd.

³⁸ İbn Râhûye, İshâk b. İbrahim b. Muhallid, Müsned, Mektebetü'l-İmân, Medine 1991, II, 433.

³⁹ Tirmizî, “Ebvabu's-Salât” 179.

⁴⁰ İbn Mâce, “İkametu's-Salât” 1.

Ğanêm-Abdusselam b. Harb-Bedil b. Meysere-Ebû'l-Cevzâ-Hz. Aîşe. ⁴¹

b) İbn Râhûye⁴², İbn Mâce⁴³ ve Tirmizî⁴⁴ rivayeti şu ortak senedle nakletmişlerdir: Ebû Muaviye-Harise-Amra-Hz. Aîşe.

c) Taberânî (ö. 360) ve Dârekutnî'nin (ö. 385) tahrîc ettikleri rivâyetin isnadı ise şöyledir: Sehl b. Amir-Mâlik b. Muğavvil-Atâ-Hz. Aîşe.⁴⁵

İlk üç asır müelliflerinin rivâyetlerin tamamının metni şu şekildedir: “Hz. Peygamber namaza başladığında Sübhâneke... derdi.”

Dârekutnî rivâyetine göre ise “Atâ, yanında Ubeyd b. Ömer olduğu halde Hz. Aîşe'nin yanına girer ve ona Hz. Peygamber'in namaza nasıl başladığını sorar. Hz. Aîşe ona tekbir alıp Sübhâneke'yi okuduğunu söyler.” Taberânî rivâyetinde ise soru sorma kısmı olmayıp sadece Hz. Peygamber'in Sübhâneke ile başladığı bilgisi vardır. ⁴⁶

Bu hadislerin isnadları hakkındaki değerlendirmeler ise şu şekildedir:

a) Ebû Dâvûd naklettiği rivâyetten sonra “Bu hadîs Abdusselam'dan (ö. 187) meşhur olmayıp onu bu şekilde sadece Talk b. Ğanem (ö. 211) nakletmiştir. Namazın hikayesini Bedil'den (ö. 130) bir grup râvî nakletmiştir. Ancak o hadîste bu rivâyetten herhangi bir şey zikretmediler” demiştir. Ebû Dâvûd'un bahsettiği namaz hikayesi işaret ettiği isnadla Müslim'in eserinde de mevcuttur. O rivâyete göre Hz. Peygamber namaza tekbir ve fatiha ile başlıyordu. Sübhâneke Duâsı ile başladığına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.⁴⁷ Bu bilgiler ışığında Ebû Dâvûd'a göre bu rivâyet hatalı nakledilmiş olup o hata da Talk b. Ğanem'den veya Abdusselam b. Harb'dan kaynaklanmıştır diyebiliriz.

Dârekutnî Ebû Dâvûd'un bu değerlendirmesini verdikten sonra “Bu hadîs kavi değil” demiştir.⁴⁸

Hadîsin râvilerinden Abdusselam b. Harb (ö. 187) hakkında muhaddislerin bazıları “sika” bazıları “saduk” demiştir. Bağdatlıların onun bazı hadîslerini hoş bulmadıklarını da nakledilmiştir.⁴⁹ İbn Hacer “Sika, hafız ve bazı münker rivâyetleri var” demiştir.⁵⁰ Talk b. Ğanem (ö. 211) ise genellikle sika kabul edilmiştir.⁵¹

Hakim en-Nisaburi (ö. 405) bu isnadla bu rivâyeti verdikten sonra “Bu hadîsin isnadı sahihtir. Buhârî ve Müslim onu tahrîc etmediler. Mâlik b. Enes, Harise b. Muhammed'den

⁴¹ Ebû Dâvûd, “Salat” 122.

⁴² İbn Râhûye, Müsned, II, 433.

⁴³ İbn Mâce, “İkametu's-Salât” 1.

⁴⁴ Tirmizî, “Ebvabu's-Salât” 179.

⁴⁵ Taberânî, Duâ, I, 172; Dârekutnî, Sünen, I, 301.

⁴⁶ Taberânî, Ebû'l-Kasım Süleymân b. Ahmed, ed-Duâ, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1413, I, 172; Dârekutnî, Ebû'l-Hasen Ali b. Ömer, Sünen, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1966, I, 301.

⁴⁷ Müslim, “Salât” 46.

⁴⁸ Dârekutnî, Sünen, I, 299.

⁴⁹ İbn Hacer, Tehzibu't-Tehzib, Matbatu Daireti'l-Meârif, Hindistan 1326, VI, 317.

⁵⁰ İbn Hacer, Takrib, I, 355.

⁵¹ İbn Hacer, Tehzib, V, 34.

razı değildi. Akranı bazı imâmlar ise ondan razı idi.” demiştir.⁵² Hâkim’in bahsettiği Hârise, Hz. Aîşe hadisinin diğer tarikinde geçmektedir. Bu söylemi bu rivâyeti mütâbi olarak kullandığı izlenimini vermektedir.

İbn Abdilber (ö. 463) ise hadîsteki başka bir probleme dikkat çekmiştir. O bu hadîsin mürsel olduğunu çünkü Ebû'l-Cevza'nın Hz. Aîşe'den hadîs işitmediği söylemiştir.⁵³ İbn Hacer de ricalinin sika sayıldığını ancak senedde kopukluk olduğunu ve Ebû Dâvûd'un onu zikrettiği sebepler sebebiyle muallel saydığını söylemiştir.⁵⁴

Suyûtî (ö. 911) Nevevi'ye itiraz mahiyetinde İbn Hacer'den şunları aktarır. “Ebû Davûd onun zayıf olduğunu tasrih etmedi. Sadece garâbetine işaret etti. Tirmizî'nin Harise tariki ile naklettiği rivâyetin şayet birinci tariki de olsaydı hasen şartı üzere olacaktı. Nevevi'nin diğerlerinin (Ebû Dâvûd, Tirmizî, İbn Mâce ve Beyhakî) de zayıf kabul ettiklerini söylemesinden bu konuda bir icma olduğu anlaşılıyor. Bu meselede aksine ihtilaf vardır.”⁵⁵

Hâlbuki İbn Hacer'in kendisi yukarıda verdiğimiz üzere Ebû Davûd'un onu muallel saydığını söylemiştir.

b) Harise-Amra-Hz. Aîşe isnadı daha problemlidir. Elbânî, İbn Mâce ve Tirmizî'nin tahrîc ettikleri bu rivâyetlerinden sonra “sahih” değerlendirmesinde bulunmuştur.

Tirmizî bu rivâyet için “Bu tarik dışında onu bilmiyoruz. Harise'nin (ö. 148) hıfzı ise eleştirilmiştir” demiştir.⁵⁶ İbn Hacer, Tirmizî'nin başka tariki yok ifadesine Ebû'l-Cevzâ ve Atâ tariki ile itiraz edildiğini söyler.⁵⁷

Harise için İbn Ma'in “zayıf”,⁵⁸ Buhârî “münkerul hadîs”,⁵⁹ Nesâî “metrukul-hadîs”,⁶⁰ İbn Hanbel “zayıf”, Ebû Zur'a “vahi'l-hadîs”⁶¹ demişlerdir. İbn Adiy “Naklettiklerinin âmmesi münkerdir”⁶² değerlendirmesinde bulunmuş ve onun naklettiği problemlî rivâyetler arasında Sübhânekeyi de zikretmiştir.⁶³

İbn Huzeyme onun hadîsini verdikten sonra “Ehli hadîs onun hadîsi ile delil getirmez” demiştir. Eserin muhakkiki A'zamî (ö. 2017) de “Müellifin zikrettiği gibi zayıftır” der.⁶⁴

Beyhakî'nin nakline göre İmâm Şâfî (ö. 204) konuyla ilgili şunları söylemiştir: “Bazıları bize bu şekilde (namaza) başlamada muhalefet edip dediler ki “Hz. Peygamber'in ashabından bazıları Sübhâneke ile başlardı. (Beyhakî: “Bununla Hz. Ömer'i kastettiğini

⁵² Hâkim, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah en-Neysâbüri el-Müstedrek ala's-Sahihayn, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1411, I, 360.

⁵³ Ebû Abdurraman Mukbil b. Hadi, Ehâdisu Mualletu Zâhiruha es-Sihhatu, Dâru'l-Âsâr, Yemen 2000, I, 472.

⁵⁴ İbn Hacer, et-Telhisu'l-Habîr fi Tahrîci Ehâdisi'r-Râfiyyi'l-Kebîr, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1989, I, 559 vd.

⁵⁵ Suyûtî, Tuhfe, I, 65.

⁵⁶ Tirmizî, “Ebvabu's-Salât” 179.

⁵⁷ İbn Hacer, Telhis, I, 559 vd.

⁵⁸ İbn Ma'in, Tarih, III, 165.

⁵⁹ Buhârî, et-Târihu'l-Kebîr, III, 94.

⁶⁰ Nesâî, ed-Duâfâ ve'l-Metrukîn, Dâru'l-Va'y, Halep 1396, I, 29.

⁶¹ İbn Ebi Hâtim, Cerh, III, 255, 256.

⁶² Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed, Mizânu'l-İtidâl fi Nakdi'r-Ricâl, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1963, I, 446.

⁶³ İbn Adiy, Ebû Ahmed el-Cürcânî el-Kâmil, fi Duâfâi'r-Ricâl, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1997, II, 473.

⁶⁴ İbn Huzeyme, Sahih, I, 240.

zannediyorum.”) İmâm Şâfiî: “Bize göre namaza başlanan bu eylem ve fiil Kur’an’da ve Hz. Peygamber’in sünnetinde bulunmamaktadır.” O kişi der ki: “Medine’nizin ehlinden bazıları bunu Hz. Peygamber’den naklettiler.” İmâm Şâfiî: “Ona ve onunla hazır bulunanlara dedik. Bu sözü kendisinden naklettiğin kişi hafız ve hadîsi ile delil getirilen biri midir?” Hepsî: “Hayır hafız değildir” dediler.” İmâm Şâfiî: “Hafız olmayan ve onun gibi hadîsi kabul edilmeyen birisinin tek başına naklettiği rivâyet ile hafız ve hadîsi sabit olan birine muhalefet nasıl caiz olur.” dedim. (Beyhakî İmâm Şâfiî’nin burada Harise’nin rivâyetini kastettiğini söyler.) Beyhakî ayrıca bu rivâyetin Hz. Aişe’den başka tarihinin de olduğunu ancak onun da mahfuz olmadığını söylemiştir. ⁶⁵

Görüldüğü üzere Beyhakî de bu rivâyetlerin birbirini kuvvetlendirdiği kanaatinde değildir.

c) Sehl b. Âmir-Mâlik b. Muğavvil-Atâ-Hz. Âişe isnadı hakkında da önemli eleştiriler vardır. ⁶⁶

Beyhakî bu rivâyetle Sehl’in (ö. ?) teferrüd ettiğini ne Mâlik’ten ve ne de Atâ’dan bu rivâyetin meşhur olmadığını söylemiştir. ⁶⁷

Rivâyetin isnadındaki Sehl b. Âmir hakkında Ebû Hâtim (ö. 275) “Zayıftır ve batıl rivâyetler nakletmiştir” der. Ayrıca hadîs uydurduğunu da söylemiştir. ⁶⁸ İbn Adıyy “münker” saymış, kizbi ise uygun görmemiştir. ⁶⁹ İbn Hibbân eseri *Sikat*’ta zikretmiştir. ⁷⁰ Onun isimleri karıştırdığı kanaatindeyiz.

Nevevi konuyla ilgili Ebû Said ve Hz. Aişe hadîslerini ve bu konudaki muhaddislerin zayıf söylemlerini naklettikten sonra sahâbeden bir gruptan da nakledilen bu rivâyetlerin hepsinin zayıf olduğunu söylemiştir. Ayrıca Beyhakî’nin bu hadîsin Hz. Ömer’e ait olduğu görüşünde olduğu bilgisini aktarmıştır. ⁷¹

Elbâni Tirmizî’nin “Onu sadece bu tarikten biliyoruz” ve Beyhâki’nin “Onu sadece Harise’den yazdık. O da zayıftır” sözleri için şunları söylemiştir: “Onun haricinde bilinen başka tarikleri de vardır.” Burada Talk b. Ğanem hadîsini tahrîc edenleri vermiştir. İlginç bir şekilde aralarında Beyhakî de vardır. Hakim’in onu sahih saydığını ve Zehebi’nin de onu onayladığını söyler. Zehebi’nin “Buhârî ve Müslim’in şartı üzere” sözünü ise nâsîhlerin hatası olarak görür. Ayrıca Ebû Dâvud’un yukarıda verdiğimiz değerlendirmesine cevaben şöyle der: “Bu illet bizim yanımızda önemsizdir. Çünkü sikanın ziyadesi makbuldür. Eğer isnadı munkatî’ olmasaydı sıhhatine hükmederdik. İbn Hacer *Telhis*’de “Râvileri sikadır. Ancak inkita vardır” demiştir. Bununla beraber bu tarik birinci tarik için iyi bir şahid olup bu

⁶⁵ Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin, Marifetü’s-Sünen ve’l-Âsâr, Dâru Kuteybe, Dimeşk 1991, II, 345 vd.

⁶⁶ Taberânî, Duâ, I, 172; Dârekutnî, Sünen, I, 301.

⁶⁷ Lahmî, Muhtasaru Hilafiyât, II, 38.

⁶⁸ İbn Ebi Hâtim, Cerh, IV, 202.

⁶⁹ İbn Adıyy, Kâmil, IV, 516.

⁷⁰ İbn Hibbân, Sikat, 8, 290.

⁷¹ Nevevî, el-Mecmû’ Şerhu’l-Mühezzeb, Dâru’l-Fikr, ts., III, 320.

rivâyetlerin ikisini de hasen seviyesine çıkarır. Ebû Said ve diğer zikri gelecek rivâyetlerle beraber de sahih derecesine çıkarır.”⁷²

Bizim kanaatimiz ise zayıf rivâyetlerin birbirini güçlendireceği kuralının çok da güvenilecek bir yaklaşım tarzı olmadığı yönündedir. Müttekaddimûn dönemi muhaddisleri bu rivâyetleri problemlili sayıp birbirini takviye için kullandıklarını açık bir şekilde dile getirmezken muteahhirun dönemi muhaddislerinin ise aksi yönde hareket ettikleri görülmektedir. Örneğin Ebû Dâvûd’un aktardığı Ebû Said el-Hudrî hadîsinin aslının mürsel olduğu onu Ca’fer b. Süleymân’ın hatalı (ö. 178) naklettiği bilgisi neden dikkate alınmaz. Bu rivâyete dikkat edilirse Ca’fer b. Süleyman’ın isnaddaki dördüncü kişi olduğu görülecektir. Bu kadar önemli bir ve devamlılığı olan bir duâ nasıl olmuş da bu râvîye kadar ferd olarak gelebilmiştir. Hz. Âişe rivâyetinin üç tariki vardır. Birincisinde hem inkita hem ferdlik (muhalefetle beraber) problemi vardır. Diğer iki tarikin râvîleri ise metruk veya hadis uydurmak gibi ağır ithamlarla itham edilmişken bir araya gelip nasıl kuvvet kazandıkları bizce sorulması gereken bir sorudur. Ebû Dâvûd tahrîc ettiği Hz. Âişe hadîsinin ilk tarikinde bir gruba muhalefetle ferd kalmaya dikkat çekmiş ve bu iki rivâyetin birbirini takviye ettiği gibi bir söyleme yönelmemiştir. Kanaatimizce her ne kadar insanların önemli bir kısmı amel etse de elimizdeki en iyi merfû hadîsler bunlardır, onlarda da bu tür problemler var demek istemiştir.

3. Enes b. Mâlik Rivâyetleri

Hicri üçüncü asır müelliflerinden Ebû Ya’lâ (ö. 307), Taberânî ve Dârekutnî’nin tahrîc ettikleri bu rivâyetin üç tariki mevcuttur.

a) Ebû Ya’lâ ve Dârekutnî aynı isnadla bu hadîsi nakletmişlerdir: Hüseyin b. Ali el-Esved-Muhammed b. Salt-Ebû Halid-Humeyd-Enes. Rivâyete göre “Hz. Peygamber (s) namaza tekbirle başladığında ellerini kulakları hizasına kaldırır ve Sübhâneke’yi okurdu.”⁷³

İsnaddaki râvîlerden Humeyd’i (ö. 142) âlimlerin çoğu sika kabul etmiş “Az bir miktar hariç Enes b. Mâlik’ten hadîs duymamıştır” demişlerdir. Yahyâ b. Said de onun Enes’ten naklettiği bazı rivâyetler hususunda dikkat edilmesi gerektiğini söylemiştir. İbn Hacer ise “sika ve müdellis” olarak kabul etmiştir.⁷⁴

Hüseyin b. Ali (ö. 254) için ise Ebû Hâtim “saduk”, Ezdi “Çok zayıf” demiştir. İbn Adiy “Hadîslerine itibar edilmez”, İbn Hibbân “Bazen hata ederdi”,⁷⁵ İbn Hacer ise “Saduktur. Çokça hata ederdi” demişlerdir.⁷⁶

Ebû Hâtim’e bu hadîs sorulunca ““Bu hadîs yalandır. Aslı yoktur. Muhammed b. Salt

⁷² Elbânî, İrva, II, 51.

⁷³ Ebû Ya’lâ, Ahmed b. Ali el-Mevsîlî, Müsned, Dâru’l-Me’mun, Şam1984, VI, 389; Dârekutnî, Sünen, I, 300.

⁷⁴ İbn Hacer, Tehzib, III, 40.

⁷⁵ İbn Hacer, Tehzib, II, 344.

⁷⁶ İbn Hacer, Takrîb, I, 167.

ise onda bir beis yoktur. Ondan hadis yazdım” demiştir.⁷⁷

Beyhakî bu isnad için “kavi değil” demiştir. Ayrıca şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “Ebû Halid el-Ahmer sikalardandı. Ancak ömrünün sonunda hıfzı bozuldu ve hadislerde hata yaptı. Bu hadîsi Hüseyin b. Ali dışında birinin Muhammed b. Salt’tan nakledip nakletmediğini bilmiyoruz. Allah daha iyi bilir ya bu hata Hüseyin’den kaynaklanmıştır.”⁷⁸

İbn Hacer, Dârekutnî’nin naklettiği bu hadîsine atıfta bulunmuş ve isnaddaki Hüseyin b. Ali hakkında eleştiriler olduğunu belirtmiştir.⁷⁹

b) İkinci tarik şu şekildedir: Taberânî-Mahmud b. Muhammed-Zekeriyya b. Yahyâ-Fadl b. Musa- Humeyd-Enes. Rivâyete göre “Hz. Peygamber namaza Sübhâneke ile başladılar.”⁸⁰

Hadîsin râvilerinden İbn Hibbân, Zekeriyya b. Yahyâ (ö. 230) için “Rivâyette mütkinlerdendir” der.⁸¹ Zehebi de Mahmud b. Muhammed (ö. 307) için “Büyük muhaddistir” der.⁸² Fadl b. Musa (ö. 191) için ise İbn Ma’in “sika”, Ebû Hâtim “saduk” ve birçok muhaddis de yine “sika” demişlerdir. Ali b. el-Medini onun münker rivâyetler naklettiğini söylemiş ve onun naklettiği bir hadîs için münker zayıf değerlendirmesinde bulunmuştur.⁸³ İbn Hacer de ona “Sikadır, sebtir ve bazen garib şeyler nakletmiştir” demiştir. Aşağıda da görüleceği üzere bu isnada Elbânî “sahih” demiştir. Ancak muhaddislerin Sübhâneke hadîslerinin birçok isnadı hakkında değerlendirme yaparken bu isnad hakkında neden değerlendirme yapmadıkları önemli bir sorudur. Biz araştırdığımızda Fadl b. Musa’nın hocaları arasında Humeyd’i ve bu rivâyet hariç ondan herhangi bir hadîsini de tespit edemedik. Dolayısıyla bu hadîsin zayıf olduğunu söyleyebiliriz.

c) Son tarihin isnadı ise şöyledir: Taberânî-Enes b. Selim-Ebû’l-Asbağ-Muhalled b. Yezid-Âiz b. Şureyh-Enes b. Mâlik. Rivâyete göre “Hz. Peygamber (s) namaza başladığında tekbir alırken ellerini kulakları hizasına kaldırır ve Sübhâneke’yi okurdu.”⁸⁴

Taberânî, rivâyetin akabinde bu isnadla Muhalled b. Yezid’in (ö. 193) tek kaldığını söylemiştir. Aiz b. Şureyh (ö.?) için Ebû Hâtim “Hadîsinde zayıflık var”,⁸⁵ İbn Hibbân “Az rivâyetine rağmen hata edenlerdendi”⁸⁶ demişlerdir. Muhalled b. Yezid (ö. 193) için İbn Hacer “Saduk ve vehimleri olan biridir” demiştir.⁸⁷

Elbânî Taberânî’nin Muhalled’in tek kaldığı ifadesine şöyle itiraz eder: “Onu Muhammed b. Salt... tariki ile Dârekutnî de tahrîç etmiştir. Taberânî’nin bizzat kendisi *Kitabu’d-Duâ*’da Fadl b. Musa tariki ile tahrîc etmiştir. Bu isnad sahihtir. Artık İbn Ebi Hâtim’in “Bu hadîs

⁷⁷ İbn Ebi Hâtim, İlel, Metabiu’l-Humeydi, Riyâd 2006, II, 283.

⁷⁸ Lahmî, Muhtasaru Hilâfiyyat, II, 40.

⁷⁹ İbn Hacer, Telhîs, I, 562.

⁸⁰ Taberânî, Duâ, I, 173.

⁸¹ İbn Hibbân, Sikat, 8, 253.

⁸² Zehebi, Târihu’l-İslâm ve Vefiyyâtu’l-Meşâhir ve’l-A’lâm, Daru’l-Ğarbi’l-İslâmî, 2003, VII, 126.

⁸³ İbn Hacer, Tehzib, VIII, 287; Takrîb, I, 447.

⁸⁴ Taberânî, el-Mu’cemu’l- Evsât, Dâru’l-Haremeyn, Kahire 1415, II, 208, III, 242; Duâ, I, 173.

⁸⁵ İbn Ebi Hâtim, Cerh, VII, 16.

⁸⁶ İbn Hibbân, Mecrûhin, II, 194.

⁸⁷ İbn Hacer, Takrîb, I, 524.

yalandır. Aslı yoktur. Muhammed b. Salt ise onda bir beis yoktur. Ondan hadîs yazdım” sözlerine iki sebepten dolayı itibar edilmez. İlk Muhammed’de bir beis olmadığını itirafına rağmen hadîsin yalanlığı hususunda bir hüccet zikretmedi. Aksine kendisi, Ebû Zur’a ve İbn Numeyr onu tevsik ettiler.... İbn Salt bu rivâyeti tek başına da nakletmedi. Aksine geçen iki tarikle (Hz. Aişe) ona mutebaat edildi.”⁸⁸

Nevevî’nin Beyhâkî’nin Enes ve İbn Mesud rivâyetinden sonra hepsi zayıftır demesine İbn Hacer, bu ibareyi göremediğini söyler.⁸⁹

4. Abdullah b. Mes’ud Rivâyetleri

Tesbit edebildiğimiz kadarıyla sadece Taberânî iki ayrı tarikle onun hadîsini nakletmiştir.

a) Taberânî-Ahmed b. Dâvûd-Sevban b. Said-Ali b. Abis-Ebû İshak-Ebû Ubeyde-İbn Mesud. Bu isnadla rivâyet iki ayrı eserinde geçer. Birinde İbn Mesud: “Hz. Peygamber bize namaza Sübhâneke ile başlamamızı emrederdi” demiştir. Diğer rivâyet ise tamamen aynı isnadla tahrîc edilmesine rağmen şu şekildedir: İbn Mesud dedi ki: “Hz. Peygamber bize namaza Sübhâneke ile başlamamızı öğretirdi. Hz. Ömer de böyle başlar ve bize de öğretirdi. Hz. Ömer: “ Resulullah da böyle söylerdi” derdi.”⁹⁰

İsnaddaki Ali Abis (ö. ?) âlimlerin geneline zayıf kabul edilmiştir. İbn Hibbân “Onun hataları fazladır” der. Bununla beraber itibar için yazılır diyen âlimler de olmuştur.⁹¹ İbn Adıyy onun naklettiği problemleri rivâyetler arasında Sübhânekeyi de zikreder. “Za’fiyla beraber itibar için hadîsleri yazılır” der.⁹² Zehebi de aynı şekilde muhaddislerin değerlendirmelerinden sonra örnek olarak Sübhâneke Duâsı’nı nakletmesini verir.⁹³

b) Taberânî-Muhammed b. Abdullah-Ebû Kureyb-Firdevs-Mesud b. Süleymân-Hakem-Ebû’l-Ahves-İbn Mes’ud. Bu rivâyete göre “Hz. Peygamber namaza Sübhâneke ile başladılar.”⁹⁴

İsnaddaki Mesud b. Süleyman (ö.) için Ebû Hâtim “meçhuldür” demiştir.⁹⁵

5. Abdullah b. Ömer Rivâyetleri

Sadece Taberânî tarafından nakledilen bu rivâyetin isnadı şu şekildedir: Taberânî-Hüseyn b. İshak-Abdulvehhab b. Fuleyh-Muafi b. İmran-Abdullah b. Amir-Muhammed b. el-Münkedir-Abdullah b. Ömer. Rivâyete göre “Hz. Peygamber namaza başladığında hem

⁸⁸ Elbanî, İrva, II, 52.

⁸⁹ Suyutî, Tuhfe, I, 67.

⁹⁰ Taberânî, el-Mu’cemu’l-Kebîr, Mektebetu’l-Ulûm ve’l-Hikem, Musul 1983, X, 149; el-Mu’cemu’l-Evsat, I, 305.

⁹¹ İbn Hacer, Tehzîb, VII, 344.

⁹² İbn Adıyy, Kâmil, VI, 323-4.

⁹³ Zehebi, Mizân, III, 135.

⁹⁴ Taberânî, el-Mu’cemu’l-Kebîr, X, 108.

⁹⁵ İbn Ebi Hâtim, Cerh, VIII, 284.

“veccehtü” hem de Sübhâneke Duâsı’nı okurdu.”⁹⁶

Rivâyetin isnadındaki Abdullah b. Amir’i (ö. 150) muhaddisler zayıf görmüşler.⁹⁷ İbn Hibbân onu tanıtırken “İsnad ve metinleri kalb eder, mürsel ve mevkûfları da ref’ eder” demiştir. Örnek olarak da bu rivâyeti vermiştir.⁹⁸ Zehebi de örnek olarak Sübhâneke Duâsı’nı naklini vermiştir.⁹⁹

Beyhakî bu rivâyetin (Sunhaneke ve Veccehtu duâlarının birleştirilmesi) Muhammed Münkedir’den (ö. 130), ondan da bazen İbn Ömer bazen de Câbir isnadı ile nakledildiğini ve güçlü olmadığını (kavi değil) söyler.¹⁰⁰

İbn Hacer, Muhammed b. Münkedir’den nakledilen bu rivâyetin her ne kadar Beyhakî tarafından Câbir b. Abdullah’tan ceyyid bir senedle tahrîc edilse de rivâyette ihtilaf edildiğine dikkat çekmiştir.¹⁰¹

6. Câbir b. Abdullah Rivâyetleri

Bu rivâyeti sadece Beyhâki nakletmiştir. İsnadı şu şekildedir: Beyhakî-Ali b. Ahmed-Ahmed b. Ubeyd-İbn Nâciye-Cüzeci-Abdusselam b. Muhammed-Bişr b. Şuayb-Babasından-Muhammed b. Münkedir-Câbir b. Abdullah. Rivâyete göre “Hz. Peygamber (s) namaza başladığında hem “veccehtü” hem de Sübhâneke Duâsı’nı okurdu.”¹⁰²

Bişr b. Şuayb (ö. 213) hakkında Buhârî “Onu 212 senesinde onu terk ettiğimizde hayatta idi” demiştir.¹⁰³ Ondan nakilde bulunanlar arasında İbn Hanbel de vardır.¹⁰⁴ İbn Hacer “sika” değerlendirmesinde bulunmuştur.¹⁰⁵

Abdusselam b. Muhammed el-Himsî (ö. ?) çok az tabakat kitabında zikredilmiştir. Buhârî eserinde zikretmiş ancak bir değerlendirme yapmamıştır.¹⁰⁶

Onun için Ebû Hâtim “saduk” demiştir. İbn Hibbân da onu eseri *Sikât*’ta zikretmiştir.¹⁰⁷

Yukarda da ifade ettiğimiz üzere İbn Hacer, Beyhakî’nin naklettiği Câbir isnadını ceyyid olduğunu ancak hakkında bazı ihtilafların söz konusu olduğunu söylemiştir.¹⁰⁸

Nesâî ve Dârekutnî’nin Muhammed Münkedir-Câbir tariki ile naklettiği rivâyetlerde Hz. Peygamber’in *إن صلاتي ونسكي* şeklinde başlayan duâ ile namaza başladığı ifade edilmektedir:

Nesâî-Amr b. Osman-Şureyh- b. Yezîd-Şuayb b. Ebi Hamza-Muhammed b. el-

⁹⁶ Taberani, el-Mu’cemu’l-Kebir, XII, 353; Duâ, I, 173.

⁹⁷ İbn Hacer, Tehzib, V, 275.

⁹⁸ İbn Hibbân, Mecrûhin, II, 6.

⁹⁹ Zehebi, Mizan, II, 449.

¹⁰⁰ Beyhakî, Ma’rife, II, 348.

¹⁰¹ İbn Hacer, Telhis, I, 563.

¹⁰² Beyhakî, et-Târîhu’l-Kebir, II, 35.

¹⁰³ Buhârî, et-Târîhu’l-Kebir, II, 76.

¹⁰⁴ İbn Ebî Hâtim, Cerh, II, 359.

¹⁰⁵ İbn Hacer, Takrib, I, 123.

¹⁰⁶ Buhârî, et-Târîhu’l-Kebir, VI, 67.

¹⁰⁷ İbn Ebî Hâtim, Cerh, VI, 49; İbn Hacer, Tehzib, VI, 325.

¹⁰⁸ Suyûtî, Tuhfe, I, 67.

Münkedir-Câbir b. Abdillâh: “Hz. Peygamber namaza başladığında tekbir alır sonra **إن صلاتي** **ونسكي**... duâsını okurdu.”¹⁰⁹

Kanaatimizce burada hem isnadlar hem de metinler birbirine karıştırılarak hatalı nakledilmiştir.

7. Hakem b. Umeyr Rivâyetleri

Yine sadece Taberânî tarafından nakledilen bu rivâyetin isnadı şu şekildedir: Taberânî-Muhammed b. İdris ve Hüseyin b. İshak-Ahmed b. Nu'man-Yahyâ b. Ya'lâ-Musa b. Ebi Habîb-Hakem b. Umeyr. Rivâyete göre “Hz. Peygamber sahâbeye “Namaza kalktığınız zaman kulaklarınızı geçmeyecek şekilde ellerinizi kaldırıp tekbir getirin ve Sübhânekeyi okuyun “demiştir.¹¹⁰

Rivâyetin senedindeki Ahmed b. Numan bazı rivâyetlerde ismi geçmekle birlikte hakkında herhangi bir değerlendirme yapılmamış olup meçhûlu'l-hâl bir kimsedir. Yahyâ b. Ya'la ise (ö. ?) muhaddislerce zayıf kabul edilmiştir. Yahyâ b. Ma'în “Bir şey değil”, Buhârî “Muztaribu'l-hadis”, Ebû Hâtim ise “zayıf” demiştir.¹¹¹

8. Vasile b. el-Eska' Rivâyetleri

Sadece Taberânî tarafından nakledilen bu rivâyetin isnadı şu şekildedir: Taberânî-Musa b. Zekeriyya-Amr b. el-Husayn-Abdülmelik b. Abdülmelik-Said b. Abdülmelik ve Abdurrahman b. Yezid-Mekhul-Vasile. Bu rivâyette “Hz. Peygamber namaza Sübhâneke ile başladılar” denilmiştir.¹¹²

Hadîsin isnadındaki Amr b. El-Hüseyin (ö. 231) âlimlerin genelince “kezzab” ve “metruk” olarak kabul edilmiştir.¹¹³

İbn Huzeyme, Hz. Ömer'in Sübhâneke ile namaza başlamasının sahih olduğu ancak Hz. Peygamber'den bu konuda sahih bir şeyin mevcut olmadığını söyler: “Hz. Ömer başladığı için o şekilde başlamayı mekruh görmem. Ancak Hz. Peygamber'den sabit olarak gelen Ebû Hureyre ve Hz. Ali'nin ve başkalarının naklettikleridir. Adil kişiler mevsul olarak nakletmişlerdir. Bu benim için daha sevimli ve amel açısından daha üstündür. Çünkü Hz. Peygamber'in sünnetine uyma başkasının sünnetine uymadan daha üstün ve hayırlıdır” demiştir.¹¹⁴

¹⁰⁹ Nesâî, “Sıfatı's-Salât” 16, 17; Dârekutnî, Sünen, I, 298.

¹¹⁰ Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebir, III, 218.

¹¹¹ Mizzi, Tehzîb, XXXII, 52.

¹¹² Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, VIII, 185.

¹¹³ İbn Hacer, Tehzîb, VIII, 21.

¹¹⁴ İbn Huzeyme, Sahîh, I, 240.

Sonuç

Bu çalışmamız bizi hicri ilk üç asır öncesi ve sonrası ya da mütekaddimün ve müteahhirün dönemlerinde bu rivâyete bakış şeklinde bir ayırma götürmektedir. Nitekim ilk üç asırda gözlemlerimize göre ağırlıklı olarak bu rivâyet Hz. Ömer'e izafe edilmiştir. İftitah tekbirinden sonra Sübhâneke Duâsı'nı okuyan Hanefi Mezhebi'nin İmâmları eserlerinde bu rivâyeti Hz. Ömer'e izafe etmişlerdir. Yine bu rivâyetle amel eden Ahmed b. Hanbel "Biz Hz. Ömer'in görüşü üzere hareket ederiz" demiş ve merfû rivâyetlerin en iyisi kabul edilen Ebû Said rivâyeti için "sahih değil" demiştir. İmâm Şâfi ile birlikte merfû ve müsned rivâyetlerinin önem kazanması bu rivâyetin naklinde de bir değişime sebep olmuş yani merfû rivâyetleri öne çıkmaya başlamıştır. Tespit edebildiğimiz sekiz sahabiden nakledilmiş merfû rivâyetlerden sadece ikisinin Ebû Said el-Hudrî ve Hz. Âişe'nin hadisleri Sünen-i Erbaa'da tahrir edilmiştir. Buhârî bu rivâyete yer vermemişken Müslim onu Hz. Ömer'den nakletmiştir. Bununla beraber bu merfû rivâyetleri eserlerine alan musannifler onların kusurlarına işaret etmekten de kendilerini alamamışlardır. Tirmizî konuyla ilgili en meşhur hadisin Ebû Said'den geldiğini hadisin râvilerinden Ali b. Ali'nin Yahyâ b. Said tarafından eleştirildiği ve Ahmed b. Hanbel'in hadisi sahih görmediğini ifade etmiştir. Ebû Dâvûd da Ebû Said rivâyetinin râvilerinden Ca'fer'in mürsel rivâyeti bu şekilde hatalı olarak müsned olarak naklettiği bilgisini aktarmıştır. Bu rivâyetleri eserlerine almaları ise kanaatimizce iki sebebe bağlanabilir. Biri merfû rivâyetlerin öneminin artması diğeri de kendisi ile yaygın olarak amel edilen bir rivâyet olmasıdır.

Hicri üçüncü asır sonrası eserlerde ise bu rivâyetin diğer isnadlarına da yer verilmeye başlanmış ve bazı muhaddislerce rivâyetlere hasen ve bazen de sahih hükmü verilmeye başlanmıştır. İbn Huzeyme bu konuda sahih bir hadis bilmediklerini en iyi hadisin Ebû Said'den geldiğini ifade etmiştir. Ukaylî ve İbn Hacer de Ebû Said hadisini hasen sayan kimselerdendir. Hz. Âişe'den nakledilen tariklerden biri için Hâkim *Müstedrek*'in de sahih demiş ancak bu konuda tek kalmıştır.

Hicri üçüncü asır sonrası eserlerde Enes b. Mâlik, Abdullah b. Mes'ûd, Hakem b. Umeyr, Abdullah b. Ömer, Câbir b. Abdullah ve Vâsile b. el-Eska'dan rivâyetlerine yer verilmiştir. Bu rivâyetler de ya zayıf ya da mevzû kabul edilmişlerdir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla sadece Elbânî, bir Enes b. Mâlik rivâyeti için sahih demiştir.

Bu konuyla ilgili en önemli husus rivâyetlerin birbirini güçlendireceği kuralının uygulanması meselesidir. Bu rivâyetlerin birbirini güçlendireceği yaklaşımı özellikle ilk musanniflerce ve bazı müteahhirun muhaddislerince kabul görmemiştir. İbn Hanbel, Darekutnî, Beyhakî, Nevevî ve Şuayb el-Arnâvut gibi isimler bu gruptandır. Nitekim çalışmamızda da değindiğimiz üzere bu muhaddislerin bir kısmı açık bir şekilde rivâyetlerin farklı tariklerinin varlığına değinmiş ve onların da zayıf olduğunu belirtmiş ama birbirlerini güçlendirdiğini söylememişlerdir. Tirmizî ve Ebû Dâvûd'un iki sahabinin rivâyetlerini tahrir edip onların kusurlarına işaret etmeleri onların da bu düşüncede olduğu kanaatini

uyandırmaktadır. Nitekim Nevevî, Ebû Saïd el-Hudrî rivâyetini “Ebû Dâvûd, Tirmizî, İbn Mâce ve Beyhâkî naklettiler ve zayıf saydılar” demiştir. Ancak İbn Hacer buna itiraz etmiş “Bunu açıkça söylememişler” demiştir.

Bu rivâyetlerin birbirini güçlendireceği yaklaşımını İbn Hacer’in Hz. Âişe’den nakledilen rivâyetler için uyguladığını ve onları hasen saydığını görmekteyiz. Ancak bunu bir adım öteye taşıyıp Ebû Saïd hadîsinin bu rivâyetle sahih seviyesini çıkacağını söylememiş onu da hasen saymıştır. Son dönem muhaddislerinden Elbâni ise bu tariklerinin birbirini güçlendireceğinden hareketle onu sahih saymıştır. Bir diğer son dönem muhaddisi Şuyab el-Arnaut ise hem Ebû Saïd hadîsini hem de Hz. Âişe hadîsini zayıf saymış takviye metodunu tercih etmemiştir. Rivâyetin Hz. Ömer’e ait olduğunu belirtmiştir.

Bizim kanaatimiz de bu rivâyetin Hz. Ömer’e ait olduğu yönündedir. Hicri birinci asrın ortalarından itibaren zayıf muhaddislerce bu hadîs merfû olarak nakledilmeye başlanmış ancak pek bir itibar görmemişlerdir. Hicri ikinci asrın sonlarında merfû ve müsned hadîslerin önemi artınca bu zayıf rivâyetlere de ilgi artmış ve eserlerdeki yerlerini almaya başlamışlardır. Ayrıca her ne kadar Hz. Ömer’in bunu Hz. Peygamber’den aldığı rivâyetlerde belirtilmemişse de bu ihtimalin de göz ardı edilmemesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Kaynaklar

- Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, *Min Kelâmi Ebî Abdillâh Ahmed b. Hanbel fi İleli'l-Hadîs ve Ma'rifeti'r-Ricâl*, Mektebetü'l-Meârif, Riyâd 1988.
- Abdurrezzâk b. Hemmâm, *el-Musannef*, thk. Habiburrahman el-A'zami, I-XI, el-Mektebû'l-İslamî, Beyrut 1403.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn, *Marifetü's-Sünen ve'l-Âsâr*, I-XIV, Dâru Kuteybe, Dimeşk 1991.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil, *el-Câmi'u's-Sahîh*, thk. Mustafa Dîb El-Boğa, I-VI, Dâru İbn Kesîr, Beyrut 1987.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil, *et-Târîhu'l-Kebîr*, I-VIII, Dâiretu'l-Meârif, Haydarâbâd ts. 8 cilt
- Cüzeciânî, Ebû İshâk İbrahim b. Ya'kûb b. İshâk, *Ahvâlü'r-Ricâl*, Hadîs Akademisi, Faysalâbâd ts.
- Dârekutnî, Ebû'l-Hasen Ali b. Ömer, *Sünen*, I-IV, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1966.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, *Sünen*, I-IV, Dâru'l-Fikr, Beyrut, ts.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, *Mesâilu'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, Mektebetu İbn Teymiyye, Mısır 1999.
- Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali el-Mevsîlî, *Müsned*, thk. Hüseyin Selim Esed, I-XIII, Dâru'l-Me'mun, Şam 1984.
- Ebû Yusuf, Yakub b. İbrahim b. Habîb, *el-Âsâr*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut ts.

- Firûzâbâdî, Ebû Tâhir Muhammed b. Ya'kûb, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 2005,
- Hâkim, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah en-Neysâbüri, *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, I-IV, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1411.
- İbn Abdillâh el-Hâdî, Şemsuddin Muhammed b. Ahmed el-Hanbeli, *Tenkihu't-Tahkik fi Ehâdîsi't-Ta'lik*, I-V, Advâu's-Selef, Riyâd 2007.
- İbn Adıyy, Ebû Ahmed el-Cürcânî, *el-Kâmil, fi Duâfâi'r-Ricâl*, I-IX, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1997.
- İbn Cevzî, Ebû'l- Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, *ed-Duâfâ ve'l-Metrûkûn*, I-III, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1406.
- İbn Ebî Hâtîm, Ebû Muhammed, Abdurrahman b. Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, I-IX, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut 1952.
- İbn Ebî Hâtîm, Ebû Muhammed, Abdurrahman b. Ebî Hâtîm, *el-İlel*, I-VI, Metabiu'l-Humeydî, Riyâd 2006.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed el-Kûfî, *el-Kitâbu'l-Musannef*, thk. Kemal Yusuf el-Hût, I-VII, Mektebetü'r-Rüşd, Riyâd1409.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed el-Kûfî, *el-Musannef*, I-VII, Dâru Kunûzi İşbilyâ, Riyâd 2015.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed el-Kûfî, *Suâlâtı İbn Ebî Şeybe li Ali b. el-Medinî*, Mektebetü'l-Meârif, Riyâd 1404.
- İbn Hacer, Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed, *Takrîbu't-Tehzîb*, Dâru'r-Reşid, Suriye 1986.
- İbn Hacer, Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed, *Tehzîbu't-Tehzîb*, I-XII, Matbatu Daireti'l-Meârif, Hindistan 1326.
- İbn Hacer, Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed, *Telhîsu'l-Habîr fi Tahrîci Ehâdîsi'r-Râfîyyi'l-Kebîr*, I-IV, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1989.
- İbn Hanbel, Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Mervezî, *Mesâilu İbn Hanbel Rivâyetu İbnihi Abdillâh*, el-Mektebu'l-İslâmi, Beyrut 1981.
- İbn Hanbel, Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Mervezî, *Müsned*, Müessesetü Kurtuba, Kahire ts.
- İbn Hanbel, Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Mervezî, *Müsned*, I-XXXXV, Müessesetü'r-Risâle, 2001.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtîm Muhammed b. Ahmed el-Büstî, *es-Sikât*, I-IX, Dâru'l-Meârif, Haydarâbâd 1973.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtîm Muhammed b. Ahmed el-Büstî, *el-Mecrûhîn mine'l-Muhaddisîn ve'd-Duâfâ ve'l-Metrûkîn*, I-III, Dâru'l-Va'y, Halep, ts.
- İbn Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed b. İshâk es-Sülemî, *Sahih*, I-IV, el-Mektebül-İslâmi, Beyrut 1970.
- İbni Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî, *Sünen*, I-II, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1987.

- İbn Ma'in, Ebû Zekeriyya, Yahyâ b. Ma'in, *Târihu İbn Ma'in Rivâyetü'd-Dûri*, I-IV, Merkezu'l-Bahsi'l-İlmiyye, Mekke 1979.
- İbn Medinî, Ebû'l-Hasen Ali b. Abdillâh b. Ca'fer, *el-İlel*, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut 1980.
- İbn Râhûye, İshâk b. İbrahim b. Muhallid, *Müsned*, thk. Dr Abdulğaffâr b. Abdülhak, I-V, Mektebetü'l-İmân, Medine 1991.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd, *et-Tabâkâtü'l-Kebîr*, I-IX, Dâru's-Sâdir, Beyrut 1968.
- İclî, Ebû'l-Hasan Ahmed b. Abdillâh b. Salih, *Ma'rifetu's-Sikât*, I-II, Mektebetu'd-Dâr, Medine 1985.
- Lahmî, Ahmed b. Ferh b. Ahmed b. Muhammed, Muhtasarı *Hilâfiyyâti'l-Beyhakî*, I-V, Mektebetü'r-Rüşd, Riyâd 1997.
- Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Âmir el-Asbahî, *el-Müdevvene*, I-IV, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1994.
- Mervezî, Ebû Yakûb İshâk b. Mansûr b. Behrâm, *Mesâilu'l-İmâm Ahmed b. Hanbel ve İshâk b. Râhûye*, I-IX, İmâdetü'l-Bahsi'l-İlmî, Medine 2002.
- Mizzî, Cemâlüddîn Ebû'l-Haccâc Yusuf, *Tehzîbü'l-Kemâl fî Esmâi'r-Ricâl*, I-XXXV, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1980.
- Mukbil b. Hadî, Ebû Abdurraman, *Ehâdisu Mualletu Zâhiruha es-Sıhhatu*, Dâru'l-Âsâr, Yemen 2000.
- Müslim, Ebû Huseyn Müslim el-Haccâc, *el-Câmiu's-Sahîh*, I-IV, Dâru İhyau't-Turâs, Beyrut ts.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb, *Sünen*, I-VIII, Mektebu'l-Matbûât, Halep 1986.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb, *ed-Duâfâ ve'l-Metrûkîn*, Dâru'l-Va'y, Halep 1396.
- Nevevî, Ebû Zekeriyya Yahyâ b. Şeref, *el-Ezkâr*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1994.
- Nevevî, Ebû Zekeriyya Yahyâ b. Şeref, *el-Mecmû' Şerhu'l-Mühezzeb*, I-XX, Dâru'l-Fikr, ts.
- Taberânî, Ebû'l-Kasım Süleymân b. Ahmed, *ed-Duâ*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1413.
- Taberânî, Ebû'l-Kasım Süleymân b. Ahmed, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I-XX, Mektebetu'l-Ulûm ve'l-Hikem, Musul 1983.
- Taberânî, Ebû'l-Kasım Süleymân b. Ahmed, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, I-X, Dâru'l-Haremeyn, Kahire 1415.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, *Sünen*, I-V, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut ts.
- Suyûtî, Abdurrahman b. Ebû Bekr, *Tuhfetü'l-Ebrâr b. Nüketi'l-Ezkâr li'n-Nevevî*, Dâru't-Turâs, Medine 1987.
- Şeybânî Ebû Abdillâh Muhammed b. el-Hasen b. Ferkad, *el-Asâr*, I-II, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, ts.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed, *Mizânu'l-İ'tidâl fî Nakdi'r-Ricâl*, I-IV, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1963.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed, *Târihu'l-İslâm ve Vefiyyâtu'l-Meşâhir ve'l-A'lâm*, I-XV, Daru'l-Ğarbi'l-İslâmî 2003.

Whose Sunnah is the Subhanakah Prayer?**Abstract**

Many hadith scholars mentioned the Sübhâneke prayer in the chapter marked with what is said after the takbeer in their al-mosannafat. This prayer was regarded as sunnah by Hanafi and Hanbali Madhhab imâms and was recited by followers after iftitah takbir. While those belonging to the Shafii Sect read another prayer after Takbir, Mâlikis do not recite any prayers. It is also reported that Imam Mâlik opposed the reading of the Subhanakah Prayer. It is known that Hanafis do not mean always with al-sunnah the practices of the Prophet. In this context, if the references are taken into account, it is seen that this supplication sometimes belongs to the Prophet, sometimes it is added to Umar. With Imam-i Shafii, the view that the concept of circumcision belongs to the Prophet became widespread. This made the merfû hadiths stand out. It is seen that this situation is reflected in the subhanaka prayer narrations. Hanafi Imams attributed this hadith to Umar and reported it. In Kutbu Sitte, the situation is almost reversed. While Bukhari does not include this hadith in his work, Muslim attributed it to Umar. On the other hand, the owners of Sünen-i Erbaa transferred it as marfu. However, while this narration was reported from many Companions as al-marfu, the rest, except for a controversial narration was considered weak. While in the works belonging to the third century of the Hijri, this hadith was transferred from two Companions as a al-merfû, by the fourth century, this number approached ten. Although the authors of the first three centuries reported this narration as al-marfu and narrated them in their works, they pointed out the problems in them. During the time of the contractor, there were scholars who drew attention to these problems and stated that it actually belonged to Umar. In the fourth century of the Islamic calendar, there were hadith scholars who gave these narrations the judgment of hasen or even al-sahih. We think that this disagreement arises from two pointsone of which is that the hadith scholars have a different opinion as to whether their narrators are reporting this hadith correctly or not. The other is that they do not have the same attitude in the understanding that their weak narrations come together and strengthen each other.

When we come to the question of why the muhaddisis did not content with the narration of the mawquf when the hadith of Umar was reported as authentic/al-sahih, and why they drew attention to the problems in these hadiths, we think that this is due to two aspects. One of them, as afore-mentioned, the understanding of al-Sunnah is changing with Imam Shafii. That is, merfû narrations have gained importance. The other is that a widespread mass of people and scholars act according to this narration.

In this study, the al-marfu hadiths related to the subject from hadith sources will be determined, the evaluations of the scholars about these narrations and their narrators will be mentioned, and it will be tried to determine whether this narration belongs to the Prophet or Umar.

Keywords: al-Subhanakah • The Prophet • Umar • al-marfu • al-mavkûf.